

TARU

Taastujate uudiskiri

suvi 2015

Head lugejad! Märkamatult on kätte jõudnud suur suvi. Puhake ja nautige seda! Tartu Vaimse Tervise kliendikonverentsi artikli alt leiate põhjaliku ülevaate uuest töövõimereformist☺

SISUKORD

Facebooki salajane grupp Vaimujõujaam

Töövõime ja rehabilitatsioonivajaduse hindamisküsimustike testimine

Taastujate ja kogemusnõustajate Juhtide kool

Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuse kliendikonverents

Aruteluseminar töövõimereformiga seotud teemadel

Veebipõhiste nõustajate koolitus

Raamatumess Tallinnas

Puuetega inimeste toetusrühm

Facebooki salajane grupp Vaimujõujaam

Aprillis alustas tegutsemist Facebooki salajane grupp Vaimujõujaam. Grupis arutame vaimse tervise teemadel, kajastame oma tegemisi ja jagame vaimse tervise alaseid materjale. Ühineda saab Anita Kurvits kaudu.

Töövõime ja rehabilitatsioonivajaduse hindamisküsimustike testimine

Sel kevadel ja suvel avanes mul huvitav võimalus testida töövõime ja rehabilitatsioonivajaduse hindamise küsimustikke ning anda neile tagasisidet. Töövõime hindamise küsimustiku täitmist käisin katsetamas Pronksi tänaval pensioniametis; kahjuks ei mäleta ma seal minuga tegelenud ametniku nime, aga see polegi tähtis. Seda, et küsimustiku täitmine oleks kulgenud intervjuu või vaba vestluse vormis (nagu ta vististi on mõeldud) ei saa öelda, sest asi nägi tegelikult välja nii, et minu ette lauale asetati paberipatakas küsimustega, mida ma siis usinalt täitma asusin, ametniku palvel kommenteerisin ja nagu mulle paistis, toksiti minu vastused veel ka arvutisse. Milleks selline topelttöö – paberil ja arvutisse – sellest ma aru ei saanudki. Siiski ei võtnud see protseduur kauem aega kui umbes tund, täpsemalt 54 minutit. Küsimustiku esimene pool, mis puudutas kehalist tervist, tuli varasemast tuttav ette – siin küsimuste osas eriliselt muutusi polnud, küll aga oli lisandunud vastusevariantide hulka vastus „minu võimekus (seda või teist asja teha) on muutlik.“ Minu meelest on see väga hea vastusevariant, sest suurem osa kroonilise kuluga haigustest, olgu nad füüsilist või vaimset laadi, on oma „paremate“ ja „halvemate“ päevadega, ning see, et mõni ülesanne suuremal osal ajast raskusi ei valmista, ei tähenda, et see alati nii on.

Mis mind natuke jahmatas, oli töövõimet välistavate tingimuste (tervise seisundite) napp ja rängasisuline loetelu, mis sisuliselt tähendab seda, et (osaliselt või täielikult) töövõimelisteks loetakse kõik peale surmasuus olijate (IV staadiumi vähihaiged; püsivalt, paranemise väljavaateta voodihaiged; dialüüsiravi saajad; aparaadist sõltuva ööpäevaringse ravi saajad, v.a. insuliinipumba kasutajad) ning väljakujunenud dementsuse ja Alzheimeri tõvega või raske ja sügava vaimse alaarenguga isikud. Kuidas peaks välja nägema püsivalt voodihaige või lõppstaadiumis vähihaige isiku töövõime hindamine, kelle „taotlust menetletakse lihtsustatud korras“ ja kes võivad „jätta ülejäänud küsimustiku täitmata,“ ma kahjuks ei taibanud küsida. Täiesti uus oli ankeedis „vaimse võimekuse“ osa (küsimustiku 5.punkt) – vähemalt mina seda varasematest küsimustikest, mida töövõimetus pensioni pikendamise taotlemisel täita tuli, ei mäleta. Algab see osa punktiga „õppimine ja tegevuste

elluviimine,“ mille alapunktideks on „tegevuste õppimine,“ „tegevuste alustamine ja lõpetamine“ (siin hinnatakse seda, kas alustatud tegevused suudetakse ka lõpuni viia), ning „õppimine ja tegevuste elluviimine.“ Selle punkti puhul on eriti sümpaatne, et lisatud on ka lause: „Kirjeldage ka seda, kui te ei suuda õppida või tegevusi ellu viia tahte- või energiapuuduse tõttu.“

Kuues punkt puudutab muutustega kohanemist ja ohu tajumist ning seitsmes punkt inimestevahelist lävimist ja suhteid. Küsimused ise on sellised, mis peaksid võimaliku ärevushäire või sotsiaalfobia (või nende puudumise) piisava selgusega esile tooma.

Kaheksas punkt puudutab uimastite, alkoholi ja teiste sõltuvust tekitavate ainete mõju. Küsimusi on selles punktis üksainus ja kõlab see järgmiselt: **Kas teil on tegutsemisraskusi alkoholi, sõltuvust tekitava või uimastava toimega ravimite või muude ainete (narkootikumid, liimid, lahustid vm) kuritarvitamise tõttu?**

(Siia kuuluvad ka sõltuvust tekitava või uimastava toimega ravimid, mis on teile raviarsti poolt kestvaks tarvitamiseks määratud). Selle küsimuse esitamisest on kasu muidugi ainult siis, kui vastus on siiras, ent paraku on inimestel kombeks oma sõltuvusprobleeme pehmedada ja varjata, eriti kui asi puudutab alkoholi.

Üheksas punkt, „muud vaimse tervise häired või psüühilised probleemid,“ peaks siis olema mõeldud kõigile neile, kelle vaimse tervise häiret etteantud kitsapiirilised küsimused kirjeldada ei suuda – minu hinnangul siis kõik psühhootilise häirega isikud, aga ka ränga depressiooni küüsis vaevlejad, sest depressioonile iseloomulikke jooni toovad eelmiste punktide küsimused esile vaid episoodiliselt – no näiteks kasvõi õppimise ja tegevuste läbiviimise suutmatust „tahte- või energiapuuduse tõttu.“ Paraku ei ole seni keegi osanud vastata küsimusele, kust peaks sügavas depressioonis olev inimene leidma „tahet ja energiat,“ et Töötukassase töövõime hindamisele minna.

Kahjuks puuduvad vaimse võimekuse hindamise osas küsimused mälu (nii lühi- kui pikaajalise) kohta. Et mälu ja keskendumisvõime halvenemine on paljude psüühikahäirete korral (aga ka näiteks elekterkrampravi järgselt) tõsiseks probleemiks, saatsin minuga ühendust võtnud Mari Normanile sotsiaalministeeriumi tööhõive osakonnast ettepaneku need punktid küsimustikku lisada. Kas seda ka tehakse, on iseasi, aga loodan väga.

Silma torkas veel see, et kui tahta oma probleeme põhjalikult kirjeldada, siis paberil küll selleks ruumi ei jätku, isegi kui sinu käekiri vastab määratlusele „kirbus...“ Seega oleks igati parem täita küsimustik arvutis, kui selleks võimalust on. Rehabilitatsioonivajaduse hindamist käisin testimas Sotsiaalkaitseametis, kus minuga suhtles väga meeldiv proua Külli Roht. Kui kõik töövõime ja rehabilitatsioonivajaduse hindamist läbiviivad ametnikud nii humoorikad ja meeldivad suhtlejad oleksid, poleks küll põhjust midagi karta.

Rehabilitatsioonivajaduse hindamisel ei tulnud mul rohkem paberit määrada kui allkiri nõusolekule delikaatsete isikuandmete töötlemiseks. Töötamist puudutavad küsimused sarnanesid mõnevõrra töövõime hindamise omadele, kuid läksid rohkem süvitsi, põhjalikumalt tuli jutuks ka suhtlemisoskus ja inimestega läbisaamine, jutt liikus isegi lastekasvatamise teemadele. Tõsi, selles punktis hakkas minus hõõguma paranoiasäde, arvestades viimaseid arenguid lastekaitstes. Hetkeks tekkis tunne, et ehk ei peetagi minusugust „hullu“ lapsekasvatamise vääriliseks, kui olin ausalt tunnistanud, et riidlen oma teismelise pojaga arvuti kasutamise pärast, mis läheb aeg-ajalt üle teineteise peale karjumiseks...

Samas öeldi ka kohe, et kõikvõimalikke suhtlemistreeninguid ja lastevanemate koolitusi (nt.Gordoni perekool) praegune rehabilitatsioonisüsteem ei paku ning sellised võimalused tuleks üles otsida omal käel, s.t. oma kulu ja kirjadega.

Rehabilitatsioonivajaduse hindamisel oli tore veel see, et kõik vastused, mis ma andsin, toksis ametnik jooksvalt arvutisse ning antud vastuste alusel andis programm ka ise vastuse, hinnates füüsilise ja vaimse rehabilitatsiooni vajadust punktides. Sain tulemuseks, et vajan mitte rehabilitatsiooni, vaid taastusravi. Tore on, paraku ei tähenda Eestis „taastusravi“ (kui sa pole just Afganistanis käinud sõdur või raskes (liiklus)õnnetuses kannatada saanu) muud, kui võimlemisharjutusi ettenäitavat instruktorit mõnes polikliinikus: tahad massaaži – maksa, tahad kiropraktikat – maksa,

tahad hambaid suhu saada – maksa. Mida ma nendest käikudest õppisin? Peamiselt seda, mis on juba niigi selge: tööta, kui vähegi jaksad, sest muidu vajud vaesuspiirist veelgi allapoole, hoolitse ise enda tervise eest, kuidas vähegi oskad, sest Haigekassa tasub ainult „kulutõhusate,“ see tähendab odavate ravimeetodite eest ning püüa kõige selle juures rahulikuks ja väarikaks jääda.

M.O.T.T.

Taastujate ja kogemusnõustajate Juhtide kool

18.mail toimus Tallinnas Seewaldi klubis EPRÜ taastujate ja kogemusnõustajate Juhtide kool. Arutasime suvekooli organiseerimisega seotud küsimusi. Koostasime ühiselt päevakava ning jagasime omavahel ära ülesanded, mida keegi suvekoolis teeb. Plaanime taastujate ja kogemusnõustajate oma organisatsiooni asutamist ning rääkisime loodava organisatsiooni eesmärkidest, visioonist ja missioonist.

Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuse kliendikonverents

14. mail toimus Tartus Atlantise klubis SA Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuse 2015.aasta kliendikonverents „Tahan Tööle!“. Peaesinejaks oli Töötukassa töövõime hindamise juht Monika Aasa. Järgnevalt ülevaade tema esinemisest. Teemaks oli Töövõimereform: töötukassa roll ja tegevused.

Töövõimet hindab Töötukassa ja töövõime on täielik või osaline või töövõime puudub. Selle käigus selgitatakse välja, mida inimene suudab teha, millised on sobivad töötingimused ja milliseid tegevusi inimene ei tohi teha.

Töövõimetoetus on osalise töövõime puhul 180 EUR ja töövõime puudumise korral 320 EUR (tulevikus indekseeritakse). Aktiivsuspõhised osalise töövõimega inimestele: töövõimetoetust makstakse töötajatele, töötajatele, (tasemeõppes) õppijatele.

Aktiivsuspõhine tähendab, et inimene peab käima korra kuus Töötukassas.

Töölisaamist ja töötamist toetavad tööturuteenused ning toimetulekut ja elukvaliteeti toetavad hoolekandeteenused.

Töötukassas toimub töövõime hindamine, töötukassa maksab töövõimetoetust ja osutab tööturuteenuseid.

Sotsiaalkindlustusamet osutab riiklikke hoolekandeteenuseid: raske- ja pikaajalise psüühikahäirega inimestele erihoolekandeteenuseid (sh igapäevaelu toetamine, töötamise toetamine, kogukonnas elamine, toetatud elamine, ööpäevaringne hooldus, nõusolekuta ööpäevaringne hooldus); sotsiaalset rehabilitatsiooni; soodustingimustel aidatakse soetada tehnilised abivahendid (2015 korraldab teenust maavalitsus, alates 2016 hakkab abivahendeid võimaldama Sotsiaalkindlustusamet).

Kohaliku omavalitsuse vastutada jäävad hoolekandeteenused, mis ka täna on kohalike omavalitsuste vastutusala, sh sotsiaaltransport, viipekeele tõlk, eluruumide kohandamine, isiklik abistaja, hooldusteenused jne.

Mis ei muutu

Puuet tuvastab ja sotsiaaltoetusi maksab endiselt Sotsiaalkindlustusamet. Töövõime ulatust hindab ja määrab edaspidi töötukassa. Muutub ainult taotluste esitamise võimalus.

Toimub puude raskusastme ja puudest tingitud lisakulude tuvastamine:

- keskmine, raske või sügav puue
- lisakulud: ravimid, abivahendite korrashoid ja hooldus (omaosalus), eririietus ja -jalatsid, enesehooldus (sh tugiisiku või isikliku abistaja vajadus), kommunikatsioon (sh viipekeele tõlk), eritransport

Puuetega inimeste sotsiaaltoetused, mis on tööealistele:

- puudega tööealise inimese toetus – igakuine toetus vastavalt lisakuludele 16,62-53,70 eurot
- töötamistoetus, rehabilitatsioonitoetus, täiendkoolitustoetus – tegelike lisakulude osaliseks hüvitamiseks (kuludokumendi alusel) kuni kindlaksmääratud suuruses

Jäävad alles puuetega inimeste sotsiaaltoetused:

Igakuiselt makstavad:

- Puudega lapse toetus
- Puudega tööealise inimese toetus – toetust makstakse igakuiselt vastavalt lisakulude, kuid mitte vähem kui 16,62 eurot ja mitte rohkem kui 53,70 eurot kuus
- Puudega vanema toetus
- Puudega vanaduspensioniealiste inimese toetus

Ühekordselt makstavad toetused:

- Õppetoetus
- Töötamistoetus
- Rehabilitatsioonitoetus
- Täiendkoolitustoetus – tegelike lisakulude osaliseks hüvitamiseks (kuludokumendi alusel)

Reform käivitub 1. juunist 2016 samm-sammult.

Töövõimet hinnatakse **16-aastaselt kuni vanaduspensioniealisel inimesel**

2016. aasta teisel poolaastal (1.juuni kuni 31.detsember 2016):

- töötukassa hindab töövõimet ainult juhul, kui inimesel **ei ole töövõimetust (%) määratud pärast 1. jaanuari 2010**

- ülejäänud juhtudel pöördub inimene püsiva töövõimetuse (%) korduvhindamiseks endiselt Sotsiaalkindlustusametisse

- **2017. aasta 1. jaanuarist alates hinnatakse ainult töövõimet.** Inimesed, kellel on kehtiv töövõimetus (%), peaksid taotlema töövõime hindamist püsiva töövõimetuse kestuse lõppemisel.

- Inimesi, kellele on määratud töövõimekaotuse protsent või invaliidsusgrupp tähtajatult (ca 5000 inimest), ümber ei hinnata ja nad saavad edasi töövõimetuspensioni.

Kui on vaja hinnata töövõimet ja puuet ...

- Töövõime hindamist ja puude tuvastamist on võimalik **koos** taotleda töötukassas või sotsiaalkindlustusametis.
- Kui inimene soovib taotleda **ainult** puude raskusastme ja lisakulude tuvastamist, tuleb pöörduda sotsiaalkindlustusametisse
- Kui inimene soovib taotleda **ainult** töövõime hindamist, tuleb pöörduda töötukassasse.

Töötukassa teeb töövõime hindamise otsuse, SKA puude määramise otsuse. Kui inimesel on küsimusi oma kas puude või töövõime menetluse kohta, peab ta oma küsimustega pöörduma vastava asutuse poole: puude raskusastme hindamisel SKA poole ja töövõime ulatuse hindamisel töötukassa poole. Vaiete lahendamine toimub vastavalt sellele, kumma asutuse otsust vaidlustatakse.

Statistikaameti andmetel on peaaegu pooled töövõimekaoga inimesed vanuses 18 kuni pensioniiga majanduslikult mitteaktiivsed— s.t nad ei tööta ega soovigi töötada ja ei tegele tööotsingutega. Teine pool on aga tööturul aktiivne: kõikidest töövõimekaoga inimestest on tööga hõivatud 43% ja 8% otsivad tööd, kuid hetkel ei ole endale sobivat leidnud. Kõigist töövõimekaoga inimestest on täna töötukassa vaateväljas väga väike osa – vaid ligikaudu 2%. Keskmiselt oli 2013. aastal puudega registreeritud töötuid 1797 ehk 4,8% registreeritud töötutest (2011 oli ca 3%). Kõigist puudega inimestest on psüühikahäire 33%-l.

Töövõime hindamiseks õigustatud isikud

- 16 - aastane kuni vanaduspensioniealine isik
- seaduses sätestatud juhtudel hinnatakse töövõimet ka alla 16-aastaselt või vanaduspensioniealisel inimesel (*nt liiklusõnnetuse ohver, kuriteoohver, tööõnnetus teenistusülesande täitmisel*)

Töövõime hindamine, mida teha?:

1. **I samm: inimene läheb oma pere- või eriarsti juurde** (*kuue kuu jooksul enne taotlemist*), kes kirjeldab **tervise seisundi** ja paneb andmed e-tervisesse.
2. **II samm: töötukassale töövõime hindamise taotluse** esitamine. **Töötukassa juhtumikorraldaja** viib tegevusvõime kohta küsimustiku täitmiseks inimesega läbi intervjuu. Küsimustiku võib inimene ka ise täita ning esitada e-teenuse või posti teel. Samaaegselt saab esitada **töövõimetoetuse taotluse**.
3. **III samm: töövõime hindamine**, mille viib läbi **ekspertarst** (*töötukassa lepinguline partner*). Ekspertarst hindab töövõimet terviseinfo ja tegevusvõime küsimustiku põhjal. Annab soovitusi sobivate töötingimuste kohta. Hindamiseks küsib vajadusel infot juurde teistelt spetsialistidelt. Kui andmed on vastuolulised, kutsub inimese vastuvõtule, teeb teste, kaasab *tegevusterapeudi või kliinilise psühholoogi*. Vastuvõtul käimise kulud (*eritransport, viipekeeletõlge, isiklik abistaja*), hüvitab töötukassa.
4. **IV samm: töövõime hindamise otsus** (*täielik, osaline, puuduv töövõime*), mille teeb **töötukassa tv-hindamise spetsialist** (keskkontoris) ekspertarsti hinnangu põhjal.
5. **V samm: nõustamine ja teenused** tööle aitamiseks või töötamise toetamiseks, mille vajadust hindab ja osutamist korraldab **juhtumikorraldaja** (maakondlikus osakonnas).

Töövõime hindamisel on aluseks:

- funktsionaalsete võimete küsimustik
- terviseandmed
- muud asjassepuutuvad andmed (nt vaatluse põhjal)

Hindamine võib olla dokumendi- või visiidipõhine (kui inimese taotluse andmed ja terviseandmed on vastuolulised). Meetodikat hetkel piloteeritakse.

Töövõimet hinnatakse:

- **dokumendipõhine ekspertiis**
- **visiidipõhine ekspertiis**
- töötukassa hüvitab inimesele visiidil käimisega seotud lisakulud
- **dokumendipõhine ekspertiis välistava seisundi hindamiseks**

Töövõimet välistavad seisundid:

- IV astme vähkkasvaja;
- inimene saab dialüüsravi;
- inimene saab aparaadist sõltuvat püsiravi, see tähendab igapäevast ööpäevaringset ravi hapnikuaparaadiga või ravimipumbaga ravi v.a. insuliinipump;
- väljakujunenud dementsus;
- raske või sügav vaimne alaareng;
- inimene on püsivalt voodihaige, paranemise prognoosita.

Osalise töövõimega inimesele on õigust töövõimetoetusele, kui ta täidab vähemalt üht alljärgnevatest tingimustest:

- **töötamine**
- **töö otsimine** - registreeritud töötu, peab täitma aktiivsuspõhiseid
- **õppimine (kuni 30aastane)** - omandab põhi-, kesk-, kutse- või kõrgharidust
- **kasvatab** vähemalt ühte alla kolmeaastast last
- **hooldab** raske või sügava puudega pereliiget või puudega isikut
- saab loomeliidu poolt määratud **loometoetust**;
- on paigutatud **nõusolekuta hoolekandetasutusse** ööpäevaringset erihooldusteenust saama
- kohaldatakse **tahtest olenematut ravi või** kohaldatakse muud seaduses sätestatud asenduskaristust või mõjutusvahendit
- viibib **aja-, asendus- või reservteenistuses**

Osalise töövõimega inimeselt, kes otsib töötukassa abiga tööd, oodatakse järgmist:

- Tööotsimiskavas kokkulepitud tegevustes osalemine. Tegevused peavad olema jõukohased ja aitama tööle lähemale.
- Töötukassas kokkulepitud ajal nõustamisel osalemine. Nõustamine võib toimuda ka telefoni teel või ITP vahendusel, kui vastuvõtule tulemine on raskendatud terviseseisundist või puudest tingitud liikumistakistuse või muu erivajaduse tõttu. Samuti on teenusel osalemisel võimalik muul moel ühendust hoida.
- Sobiva töö vastuvõtmine (arvestades mh tervisest tulenevaid piiranguid).

Töövõimetoetuse taotlemine:

- Töövõimetoetuse taotluse võib esitada koos töövõime hindamise taotlusega.
- Taotluse võib esitada koos puude raskusastme ja lisakulude taotlemisega

Sotsiaalkindlustusameti kaudu.

- Otsus taotluse suhtes tuleb teha 10 tööpäeva jooksul taotluse esitamise päevast arvates, kuid mitte varem, kui 10 tööpäeva jooksul töövõime hindamise otsuse päevast arvates.

Töövõimetoetus määratakse inimesele töövõimetoetuse taotluse esitamise päevast (kuid mitte varem, kui töövõime hindamise taotluse esitamise päevast) kuni tuvastatud osalise või puuduva töövõime kestuse lõpuni.

Inimesele, kelle töövõime on hinnatud töötukassa poolt ja kes esitab töövõimetoetuse avalduse SKA poolt tuvastatud püsiva töövõimetuse kestuse ajal, määratakse töövõimetoetus **töövõimetuspensionile või töövõimetuse alusel makstavale rahvapensionile õiguse lõppemise päevale järgnevast päevast** (TvTS § 27 lg 6).

Töövõimetoetuse kehtiv päevamäär on 10,67, millest ühe kalendripäeva toetus on:

- osalise töövõime korral – 57 % kehtivast päevamäärast (ca 182 euri/kuus)
- puuduva töövõime korral – 100 % kehtivast päevamäärast (ca 320 euri/kuus)
- Kui senine töövõimetuspension oli suurem, **makstakse töövõimetoetust töövõimetuspensioni määras** kuni töövõimetoetus muutub indekseerimise tulemusena suuremaks kui töövõimetuspension (*kohaldub inimestele, kelle töövõime kaotuse % oli SKA poolt määratud vähemalt kaheks aastaks ja kes taotlevad TvTS-i alusel hindamist töövõimetuse ekspertiisi otsuses märgitud korduvekspertiisi tähtajal*).

- **Töövõimetoetust vähendatakse**, kui kuu töötasu ületab 960 eur (90x päevamäär), summa võrra, mis on pool tema sissetuleku ja 90-kordse päevamäära vahest
- **Töövõimetoetust ei maksta**, kui kuu töötasu ületab 1325 eurot osalise töövõime korral ning 1600 eurot puuduva töövõime korral.
- **Töötuskindlustushüvitist** ja töövõimetoetust on õigus samaaegselt saada. Töövõimetoetust vähendatakse, kui töötuskindlustushüvitis on suurem kui 960 eurot. Töövõimetoetust ei maksta, kui hüvitis on suurem kui 1325/1600 EUR.
- **Töötutoetust** ja töövõimetoetust samaaegselt ei maksta.
- Makstakse **iga kuu kümnendaks kuupäevaks** eelmise kalendrikuu eest.

Töövõimetoetuse maksmine **peatatakse 10 päevaks**, kui toetusesaaja **esmakordselt mõjuva põhjusega**:

- ei tule määratud ajal töötukassasse nõustamisele
- ei täida ITKs kokkulepitud tegevusi

- keeldub sobivast tööst

Töövõimetoetuse maksmine **peatatakse 30 päevaks**, kui toetusesaaja:

- ei tule **teist korda mõjuva põhjusega** määratud ajal nõustamisele
- ei täida **teist korda mõjuva põhjusega** ITKs kokkulepitud tegevusi
- keeldub **teist korda mõjuva põhjusega** sobivast tööst

Töötuna arvelolek ja töövõimetoetuse maksmine **lõpetatakse**, kui toetusesaaja

- ei tule mõjuva põhjusega vähemalt kord 30 päeva jooksul nõustamisele
- ei tule **kolmandat korda mõjuva põhjusega** määratud ajal nõustamisele
- ei täida **kolmandat korda mõjuva põhjusega** ITKs kokkulepitud tegevusi
- keeldub **kolmandat korda mõjuva põhjusega** sobivast tööst

Töötajate nõustamine

1. Nõustamine vähemalt kord kuus:

- konsultant võib määrata kohtumisi sagedamini, kui klient vajab rohkem abi
- esimesel kolmel kuul või teenusel osalemisel võib lubada e-töötsingupäeviku kasutamist või telefoninõustamist ...
- alates 2016 – kui vastuvõtule tulemine on raskendatud tervises seisundist või puudest tingitud liikumistakistuse või muu erivajaduse tõttu

Töökeskne vestlus:

- arutatakse seniste sammude ja tegevuste tulemusi (töötsimiskava)
- lepitakse kokku järgmised (jõukohased) sammud ja tegevused

Töölesaamist toetavad teenused vastavalt vajadusele:

- konsultant saab ise otsustada, milline teenus on sobiv ja tulemuslik

Töötukassa teenused täna ja homme:

Vähenenud töövõimega töötajad ja nende võimalikud tööandjad saavad nagu kõik töötukassa kliendid kasutada vastavalt vajadusele üldiseid tööturuteenuseid (nt töövahendust, koolitust, tööpraktikat, ettevõtluse alustamise toetust).

Lisaks osutatakse vähenenud töövõimega inimestele (nii töötajatele kui töötajatele) ja nende tööandjatele täiendavaid teenuseid, mis aitavad vähendada puudest või tervisehäirest tingitud takistusi töötamisel (nt tugisikuga töötamine, töökoha

kohandamine, tööks vajalik abivahend).

Töövõimereformiga seoses on vähenenud töövõimega inimestele ja nende tööandjatele tööturumeetmete osutamiseks koostamisel eraldi programm.

Programmi alusel hakatakse osutama sihtrühmale nii juba täna olemasolevaid tööturuteenuseid kui uusi teenuseid.

Tänased teenused, mille osutamise tingimusi on kavas muuta soodsamaks ja paindlikumaks: *(nt palgatoetust makstakse mitte 12 kuud, vaid 6 kuud töötuna arvel olnud vähenenud töövõimega inimese töölerakendamiseks ning toetuse maksmise aega pikendatakse kuuelt kuult ühe aastani; töökoha kohandamise kulu hüvitatakse ka juhul, kui inimene töötab oma kodus ja tööülesannete täitmiseks on vaja eluruumi kohandada; tugiisikuga töötamise teenuse kasutamisel kaotatakse aastane piirang).*

Tugiisikuga töötamist pakutakse isikutele, kellel on tõsised suhtlusraskused (kollektiivi sisseelamine vms), või isikutele, kes ei suuda tööülesandeid tavalise kiirusega omandada ja vajavad sellepärast esialgu isiklikku juhendajat või pikemaajalisemat juhendamist (nt mäluprobleemide puhul on vaja, et inimesel kujuneks välja kindel tööruutiin). Tähtajalise lepingu puhul peab töösuhe kestma vähemalt 6 kuud alates tugiisikuteenuse algusest. Tugiisikuks võib olla kolleeg töökohast (eelistatult) või keegi väljastpoolt töökollektiivi (füüsil isik). Vajadusel toimub töökoha eelnev vaatlus koos kliendi, tööandja ja tugiisikuga. Tööandja esitab avalduse, töötukassa valmistab ette lepingu. Tööandja esitab kord kuus tugiisikuga töötamise aruande, selle alusel teeb töötukassa makse.

- Tööalane rehabilitatsioon läheb kaheks eraldi teenuseks. **Tööalane** rehabilitatsioon on **tööturuteenus (Töötukassa)**, mis soodustab isiku töölerakendumist, töö leidmist või töötamist ja isiku tööalast arengut
- **Sotsiaalse** rehabilitatsiooni (**Sotsiaalkindlustusamet**) **põhiülesanne** on toetada inimest igapäevaeluga toimetulekul (iseseisev elamine, hariduse omandamine, ühiskonnas osalemine, töövõime arenemise eelduste loomine)

Tööalane rehabilitatsioon:

Eesmärk on tööeluks ettevalmistamine, tööle asumise või töötamise toetamine.

- **Sihtrühm:** vähenenud töövõimega (v.a töövõime puudumine) töötud, töötajad ja õppijad
- Tööalase rehabilitatsiooni teenuse sisu:
- **puude või tervisehäirega toimetulekuks vajalike oskuste ning töövõime arendamine** (liikumine, suhtlemine, igapäevaelu korraldamine ja toimingud, sümptomite kontroll, abivahendite kasutamine ...) ning **nõustamine** (motivatsiooni ja enesekindluse suurendamine, muutusega kohanemine ...)
- **töölesaamist ja töötamist toetavad tegevused** (sobiva töö väljaselgitamine, töökoha kohandamise või abivahendite vajaduse hindamine ja lahenduste pakkumine, töövõtete õpetamine, tööandja nõustamine ...)
- Tööalase rehabilitatsiooni teenust osutab **rehabilitatsioonimeeskond**.
- **Tegevused** vastavalt spetsialistide pädevusele: füsioteraapia, tegevusteraapia, loovteraapia, logopeediline abi, eripedagoogiline abi, kogemusnõustamine, psühholoogiline nõustamine, sotsiaalnõustamine (sh kliendi lähivõrgustiku nõustamine), terviseseisundi alane nõustamine.
- Rehabilitatsiooni vajadust hindab ja teenusele suunamise otsustab kliendi juhtumikorraldaja kliendi nõustamise käigus.
- Klient valib temaga individuaalses tegevuskavas kokkulepitud vajadusele vastava rehabilitatsiooniteenuse või -programmi SKA tegevusloaga teenuseosutajate pakutavate teenuste või programmide seast (koolituskaardiga sarnane skeem).
- TK tasub kliendi eest rehabilitatsiooni kulu kuni 1800 eurot (koos käibemaksuga) ühe aasta jooksul. Põhjendatud vajadusel võib kulu tasuda suuremas ulatuses.
- Rehabilitatsiooniteenusel osalejale makstakse sõidu-ja majutustoetust.

Töötukassa osutab kaitstud töö teenust:

- **Eesmärk** on vähenenud töövõimega inimese ettevalmistamine tööle saamiseks avatud tööturul (iseseisvalt või tugiisikuga) ning tema toetamine tööle asumisel ja töötamise algusajal.

- **Sihtrühm:** vähenenud töövõimega töötud (v.a töövõime puudumine), kes ei suuda koheselt tööle asuda avatud tööturul

Kaitstud töö sisu:

- **I etapp:** töösuste hindamine ning sobiva töö väljaselgitamine teenuseosutaja või tööandja juures selleks spetsiaalselt loodud tegevustubades. Töösuhet veel ei ole, inimesele makstakse stipendiumi.
- **II etapp:** töötamine teenusepakkuja või tööandja juures selleks spetsiaalselt loodud tegevustubades või tavalisel töökohal. Kaitstud töö teenuse osutaja tugi töötamise juures on pidev. Inimesel on tööleping või töövõtuleping, makstakse töötasu.
- **III etapp:** töötamine tavapärases töökeskkonnas avatud tööturul. Teenuseosutaja tugi on olemas, kuid väheneb aja jooksul. Pikaajalise kaitstud töö teenust osutab Sotsiaalkindlustusamet.
- Pikaajalise kaitstud töö erinevus tähtajalisest TK poolt osutatavast kaitstud tööst:
- sihtgrupp on erinev: puuduva töövõimega inimesed /püsiv töövõimetus 80 – 100%
- eesmärgiks ei ole isiku jõudmine avatud tööturule, vaid arendada toetada isikut stabiilses ja toetavas keskkonnas, pakkudes talle jõukohast ja arendavat tegevust. Teenusel osalemisele ei ole seatud tähtaega.

Kogemusnõustamine:

- Kogemusnõustamine on **sarnase puude või tervisehäirega inimeste vahel toimuv** teadmiste ja kogemuste vahetus ning nõustamine
- **Eesmärk:** toetada puude või tervisehäirega toimetulekut, suurendada motivatsiooni ja enesekindlust ning valmistada ette tööotsinguteks ja tööeluks
- **Kogemusnõustajal** on isikuga sarnane puude või tervisekahjustuse kogemus

Projektist „Tahan tööle“ rääkis Tartu VTHK sotsiaaltöötaja Jevgeni Bugatkin. Seejärel tegi Maarika Kutta virgutusvõimlemist. Järgnevalt rääkisid koostööpartnerid teemal „Minu töökogemus“. Pärast lõunat toimusid töötoad teemadel: „Soovitused tööandjale“, „Mis takistab töö tegemist?“, „Millised isiksuseomadused on töö tegemiseks tarvilikud?“, „Palga ja töö suhe“, „Millest sõltub minu tööharjumus?“. Töötubasid viisid läbi SA Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuse töötajad koos klientidega. Seejärel toimusid tööühmade ettekanded ja arutelu.

Lõppsõnaga esines SA Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuse juhataja Indrek Sooniste.

Aruteluseminar töövõimereformiga seotud teemadel

Eesti Töötukassa korraldas 30.aprillil vähenenud töövõimega inimeste ja tööandjate esindajate ühise aruteluseminari töövõimereformiga seotud teemadel. Seminaril osalesid vaimse tervise valdkonna kutselised, tööandjad ja kogemusnõustajad. Seminaril tutvustati töötukassa teenustepaketti tööandjatele (sh uusi teenuseid), toetamaks vähenenud töövõimega inimeste töölevõtmist ja töötamist. Arutati ühiselt, kuidas julgustada vähenenud töövõimega inimesi tööle kandideerima, millised on tööandjate ja vähenenud töövõimega inimeste vastastikused ootused, kuidas saab töötukassa aidata tööandjaid ja vähenenud töövõimega töötajaid kokku viia.

Koguti ettepanekuid, et välja töötada tööandjate nõustamise ja koolitamise teenus: milles tööandjad töötukassa nõustamist vajavad ning milliseid ja mis vormis koolitusi võiks töötukassa tööandjatele korraldada. Arutati, millest ja kuidas töötukassa peaks tööandjaid teavitama seoses töövõimereformi rakendumisega aastal 2016. Töövõimereformi rakendumine lükati edasi ning arvatavasti tehakse reformi veel muudatusi.

Veebipõhiste nõustajate koolitus

25. aprillil toimus Tartus veebipõhiste nõustajate koolitus. Koolituse viis läbi Karmel Tall. Internet on muutumas eelistatud suhtluskanaliks ning aina rohkem inimesi läviv internetis sotsiaalselt ning otsib abi ja informatsiooni. Veebipõhised suhtlemisvormid nagu Skype, e-kirjad, foorumid ja äpid on saanud olulisteks märksõnadeks inimesi (ja eriti noori) ümbritsevas igapäevases psühhosotsiaalses keskkonnas. Ka veebipõhine nõustamine kogub populaarsust ning sellel on mitmeid eeliseid traditsioonilise nõustamise ees, kuid ka omad ohud ja eripärad. Koolitus ja supervisioon olid mõeldud eelkõige spetsialistidele ja vabatahtlikele, kes

nõustavad veebipõhiselt vaimse tervise valdkonnas, kuid sobivad baaskursuseks ka muudes valdkondades tegutsejatele, kes osutavad nõustamisteenuseid veebipõhiselt. Koolitus põhines värskel juhendmaterjalil „Nõustamise alused veebipõhisele nõustajale“ (Koostanud Karmel Tall, toimetanud Airi Värnik).

Koolitus toimus projekti AppsTerv raames. „AppsTerv – veebipõhised rakendused vaimse tervise heaks“ on vaimse tervise alane projekt, mille eesmärgiks on tõsta Eestis laste ja noorte vaimse tervise alaste veebipõhiste infokanalite kvaliteeti, nõustamisteenuste taset ja ulatust ning vaimse tervise alast teadlikkust laste, noorte, lapsevanemate ja spetsialistide hulgas. Projekti sihtgrupiks on noored, lapsevanemad ja vaimse tervise alased veebinõustajad ning teised spetsialistid. Oodatav tulemus on teadlikkust suurendava vaimse tervise alase usaldusväärse informatsiooni ning veebipõhiste kvaliteetsete eneseabi- ja nõustamisteenuste parem kättesaadavus ning suurem kasutussagedus.

Projekti raames töötatakse välja vaimse tervise veebiportaal, arendatakse olemasolevaid keskkondi, töötatakse välja eneseabile toetuvad nutitelefonid äpid (enesevigastuste ennetamine, enesetappude ennetamine, kerge ja mõõduka depressiooniga toimetulek, unehäiretega toimetulek), moodustatakse veebinõustajate võrgustik ning ühtlustatakse nende professionaalset taset.

Vaimse tervise veebiportaal koondab usaldusväärset vaimse tervise alast informatsiooni eest ja vene keeles. On kolm sihtgrupispetsiifilist sektsiooni: noored, lapsevanemad ja spetsialistid. Veebiportaal on otseteeks veebipõhiste info- ja nõustamiskeskondade juurde. See tutvustab professionaalse abi võimalusi ja pakub spetsialistidele kontakte (vaata enesetunne.ee, samotsuvstvievie.ru).

Veebipõhised info- ja nõustamiskeskonnad:

- noortele suunatud alkoinfo.ee (eesti ja vene keeles) on suunatud alkoholi liigtarvitamise vastu, tegeledes ka noorte sotsiaalsete oskuste tugevdamisega
- foorum „Sa ei ole üksik“ baseerub kogemusnõustamisel ning projekti raames luuakse eestikeelse foorumi www.saeioleyksi.ee kõrvale ka venekeelne nõustamiskeskond www.ptno.ru
- lahendus.net on üksühele nõustamisteenus e-kirja vahendusel ning projekti raames suurendatakse veebikeskkonna sisulist kvaliteeti, tuntutust ja usaldusväarsust.

Raamatumess Tallinnas

9.-11.aprillil toimus Tallinnas raamatumess. DUO kirjastuse poolt osalesid Marju Õunpuu, Katrin Grünberg ja Fred-Aaron Pendin. Ürutused olid mõeldud kirjastajatele, raamatukoguhoidjatele, autoritele ja kõigile huvilistele.

9.aprillil toimus Põhja- ja Baltimaade kirjandusfoorum „Nordic Noir“, kus esinesid kirjanikud Soomest, Norrast, Taanist, Lätist, Islandilt ja Eestist. Õhtul toimus vestlusring Kultuurkapitali kirjanduse aastapreemiate ja nominentidest ja laureaetidest. Osalesid kultuuriajakirjanik ja põhižürii liige Heli Sibrits, Triinu Tamm ja Ilona Kivirähk.

10. aprillil toimus loeng „Autoriõigus ja leping. Mida autoriõiguste omaja peab lepingut sõlmides tähele panema“. Esines Karmen Turk advokaadibüroost TRINITI. Seejärel andis ülevaate Loov Euroopa Eesti tõlketootusprogrammi taotlustingimustest ja tähtaegadest kultuuripunkti ekspert Yvelin Karu-Veskioja. Trükikoja Multiprint AS turundusjuht Külli Tammes ülevaate paindlikust kirjastamisest ja trükkimisest. Loovkirjutamise õpituba „Kuidas vabastada oma loovus“ juhendas Meelike Saarna.

11. aprillil toimus eksliibrise töötuba, kus oli võimalik kujundada ja trükkida isiklik eksliibris. Juhendasid graafika.ee ja MTÜ Loovala graafikud Kaija Kesa, Helen Tago-Mullaste ja Maylin Piirsalu.

Puuetega inimeste toetusrühm

1. aprillil tegi Monika Haukanõmm ettepaneku moodustada fraktsioonide ülene **puuetega inimeste toetusrühm**. Toetusrühma moodustavad vabatahtlikkuse alusel need inimesed, kes teema vastu huvi tunnevad ja südant valutavad. Kokku moodustati 22 parlamendirühma ja 7 toetusrühma.

Puuetega inimeste toetusrühma esimees on **Monika Haukanõmm** ning liikmed **Andres Ammas, Maire Aunaste, Olga Ivanova, Jüri Jaanson, Johannes Kert, Helmen Kütt, Martin Repinski, Mailis Reps, Kersti Sarapuu** ja **Marika Tuus-Laul**.

<http://www.riigikogu.ee/index.php?id=182407>

Nagu nimekirjast näete on enamus Riigikogus esindatud erakondadest ka puuetega inimeste toetusrühmaga ühinenud, puudu ainult EKRE. Teemad ja täpsem tööreglement pannakse paika toetusrühma esimesel kohtumisel. Loodame uudiskirjas toetusrühma tegevusi kajastada.

Kontaktid:

Anita Kurvits, peatoimetaja
Anita.kurvits@epry.ee

Projekt: „Psüühikahäirest taastujate ja kogemusnõustajate juhtimisalase võimekuse tõstmine omaalgatuslike tegevuste ellu viimiseks – DUO 2015“

